

Opiskeluhoolto sote-uudistuksen jälkeen

Erilaiset mielenterveyden haasteet kuormittavat nykyisin monen nuoren hyvinvointia, vaikka suuri osa oppilaista ja opiskelijoista voikin hyvin. Erityisesti lukio vaikuttaa olevan osalle nuorista aikaa, jota leimaavat stressi ja kovat paineet. Myös ammatillisen koulutuksen puolella on huolestuttu opiskelijoiden hyvinvoinnin heikentymisestä, ja korkeakouluopiskelijoiden ahdistuksen sekä masentuneisuuden oireiden yleisyys on herättänyt huolta. Tilanteen kääntäminen kohti parempaa vaatii panostuksia opiskeluhooltopalveluihin.

Opiskeluhoolto on kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävää työtä, jolla edistetään ja pidetään yllä oppilaiden ja opiskelijoiden hyvää oppimista, psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia. Se jakautuu yhteisölliseen ja yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon. Yhteisöllisen opiskeluhoillon tarkoitus on edistää kaikkien opiskelijoiden oppimista ja hyvinvointia, kehittää opiskeluyhteisöä sekä ehkäistä kiusaamista ja erilaisia koulunkäynnin ja mielenterveyden ongelmia. Yhteisöllinen opiskeluhooltotyö kuuluu kaikkien koulussa työskentelevien tehtäviin. Yksilökohtainen opiskeluhoolto sen sijaan tarkoittaa yksittäisille opiskelijoille annettavia koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluja, opiskeluhoillon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä monialaista yksilökohtaista opiskeluhoiltoa. Yhteisöllinen ennaltaehkäisevä opiskeluhoolto on ensisijaista yksilölliseen nähden, eli esimerkiksi koulupsykologien työaika ei saisi mennä pääosin yksilötyöhön.

Sote-uudistuksen yhteydessä opiskeluhoillon psykologi- ja kuraattoripalvelut siirrettiin osaksi hyvinvointialueita. Opiskeluhooltopalvelujen yhden yhteisen järjestämistahon, hyvinvointialueen, tavoitteena on tarjota mahdollisimman hyvä jatkumo ja saumaton palvelukokonaisuus. Esimerkiksi Suomen Psykologiliitto kuitenkin vastusti siirtoa, koska heidän mukaansa koulut ja oppilaitokset eivät ole sote-palveluja vaan oppimisen ja kasvamisen yhteisöjä ja koska psykososiaalinen opiskeluhoolto on – ja tulisi olla jatkossakin – erottamaton osa koulun toimintaa. Siirto on herättänyt paljon huolta esimerkiksi opiskeluhoillon resursseista, psykologien ja kuraattorien työnkuvan muuttumisesta, heidän työtilojensa siirtymisestä pois koulun tai oppilaitoksen tiloista sekä tiedonsiirron ja yhteistyön hankaloitumisesta eri toimijoiden välillä. Koulupsykologit eivät kenties enää pääsekään lukemaan kaikkia pedagogisia asiakirjoja, seuraamaan oppilaiden poissaoloja tai viestimään opettajien ja huoltajien kanssa käyttäen samoja kanavia kuin tavallisesti koulun ja kodin välillä. Tämä hankaloittaa tiedonsiirtoa opiskeluhoillon henkilöstön ja opettajien sekä perheiden välillä.

Koulupsykologin ja kuraattorin tukea pitäisi olla saatavilla riittävän nopeasti ja matalalla kynnyksellä lasten ja nuorten arjessa, heidän omassa lähiympäristössään. Jos palvelut eivät nimittäin ole saatavilla oikea-aikaisesti, nuori ei ehkä hae apua uudestaan. Lain mukaan yhtä kuraattoria

kohden saa olla enintään 670 opiskelijaa ja yhtä psykologia kohden enintään 780 opiskelijaa. Psykologille on päästävä seitsemän oppilaitoksen työpäivän kuluessa ja kiireellisissä tapauksissa saman tai seuraavan päivän aikana. Kun opiskelijoita on sopiva määrä yhtä psykologia kohti, tämä pystyy tapaamaan opiskelijoita, tarjoamaan varhaisen vaiheen hoitoa ja psykologin tutkimuksia sekä tekemään myös yhteisöllistä työtä ja konsultoimaan opettajia.

Koulupsykologeista on kuitenkin huutava pula. Yhdenvertaisuus ja tasa-arvoisuus eivät tällä hetkellä opiskeluhollossa toteudu, sillä mitoitukset eivät aina täyty ja palvelujen saanti vaihtelee eri alueilla Suomessa ja kuntienkin sisällä jopa koulukohtaisesti. Sopivaan opiskelijamäärään vaikuttaa myös psykologin toimipisteiden määrä; useassa oppilaitoksessa työskentelevältä psykologilta tuhlantuu aikaa eri oppilaitosten välillä kulkemiseen ja niiden työtapoihin tottumiseen.

Vuoden 2023 Kouluterveyskyselyn mukaan perusopetuksen oppilaat ja toisen asteen opiskelijat käyttävät opiskeluhoitopalveluja paljon. Seurantavälillä 2017–2023 havaittiin, että useita palveluja käyttävien lasten ja nuorten osuudet ovat kasvaneet ja samassa palvelussa asioidaan aiempaa useammin. Kouluterveyskysely kertoo myös, että tyttöjen tuen tarpeet ovat suurempia kuin poikien ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden tuen tarpeet suurempia kuin lukiolaisten. Tytöt ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijat myös käyttävät opiskeluhoitopalveluja enemmän kuin muut. Palveluja on siis saatavilla, mutta kehitys opiskeluhoitopalvelujen käytössä kertonee myös lasten ja nuorten runsaasta tuen tarpeesta ja mahdollisesti ongelmien monimutkaistumisesta.

Selvää siis on, että opiskeluholon koulupsykologit ja kuraattorit tarvitaan kouluihin ja oppilaitoksiin – lähelle oppilaita, opiskelijoita ja opettajia. Olemme juuri saaneet syvästi järkyttävän tiedon Vantaan kouluampumisesta. Traaginen tapahtuma nostaa jälleen esiin sekä yksilökohtaisen että yhteisöllisen opiskeluholon tärkeän roolin myös riskien ennaltaehkäisyssä, kriisitilanteissa auttamisessa sekä lasten ja nuorten turvallisuuden tunteen parantamisessa.

Kasvatus-lehden teemanumerossa 3/2025 tartumme tähän yhteiskunnallisesti ajankohtaiseen aiheeseen: opiskeluhoitoon sekä sen rooliin lasten ja nuorten oppimisen ja hyvinvoinnin tukemisessa. Teemanumeron kirjoittajakutsu julkaistaan tässä Kasvatus-lehden numerossa. Haluamme koota yhteen opiskeluhoitoa tarkastelevaa tuoretta tutkimustietoa ja ajankohtaisia puheenvuoroja sote-uudistuksen ja koronapandemian jälkimainingeissa. Näin voimme tuottaa hyödyllistä tietoa opettajille, opiskeluholon henkilöstölle, tutkijoille sekä päättäjillekin siitä, miten voisimme mahdollisimman hyvin tukea lasten ja nuorten oppimista ja hyvinvointia sekä kehittää opiskeluholon palveluja.

Heta Tuominen ja Rauno Huttunen